

**Deklaracja Organizacji Narodów Zjednoczonych
o Prawach Ludności Rdzennej**

Uchwała przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne

[bez odniesienia do Komitetu Głównego (A/61/L.67 i Dopisek 1)]

61/295. Deklaracja Organizacji Narodów Zjednoczonych o Prawach Ludności Rdzennej

Zgromadzenie Ogólne,

wiedząc o zaleceniu Rady Praw Człowieka zawartym w jej uchwale 1/2 z dn. 29 czerwca 2006 r.¹, w której Rada przyjęła tekst Deklaracji Organizacji Narodów Zjednoczonych o Prawach Ludności Rdzennej,

przypominając swoją uchwałę 62/178 z dn. 20 grudnia 2006 r., w której zdecydowało się odroczyć rozważania nad Deklaracją i podjęcie kroków z nią związanych, aby uzyskać czas na dalsze narady w tej sprawie, jak również zdecydowało się zakończyć rozważania przed końcem sesji sześćdziesiątej pierwszej Zgromadzenia Ogólnego,

przyjmuje Deklarację Organizacji Narodów Zjednoczonych o Prawach Ludności Rdzennej, zawartą w aneksie do niniejszej uchwały.

107 posiedzenie plenarne

13 września 2007 r.

Aneks

Deklaracja Organizacji Narodów Zjednoczonych o Prawach Ludności Rdzennej

Zgromadzenie Ogólne,

kierowane celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych oraz dobrą wiarą w spełnianie zgodnych z Kartą obowiązków przyjętych przez Państwa,

podkreślając, że ludność rdzenna jest równa każdej innej ludności, a także uznając, że każdy lud ma prawo być inny, uznawać się za inny i za taki być uznawany,

podkreślając również, że każdy lud przyczynia się do różnorodności i bogactwa cywilizacji i kultur, które stanowią wspólne dziedzictwo ludzkości,

---

¹ Patrz Oficjalne Archiwa Zgromadzenia Ogólnego, sesja sześćdziesiąta pierwsza, Załącznik Nr 53 (A/61/53), część pierwsza, rozdz. II, sekcja A.

dalej podkreślając, że każda doktryna, polityka i praktyka aprobowana lub oparta o wyższość ludności lub osób ze względu na ich pochodzenie, różnice rasowe, religijne bądź kulturowe jest rasistowska, z naukowego punktu widzenia fałszywa, nieważna w świetle prawa, niewłaściwa moralnie i niesprawiedliwa społecznie,

potwierdzając, że ludność rdzenna powinna być wolna od jakiejkolwiek dyskryminacji w egzekwowaniu swoich praw,

zaniepokojone faktem, że ludność rdzenna ucierpiała poprzez niesprawiedliwość historyczną między innymi, w wyniku kolonizacji i wywłaszczenia ich ziem, terytoriów i zasobów naturalnych, co powstrzymuje ją w szczególności od stanowienia swoich praw do rozwoju zgodnie z własnymi potrzebami i zainteresowaniami,

uznając pilną potrzebę poszanowania i promowania praw właściwych ludności rdzennej, wywodzących się z ich struktur politycznych, ekonomicznych i społecznych, jak również z ich kultur, tradycji duchowych, historii i filozofii, a w szczególności z ich praw do ich ziemi, terytoriów i zasobów naturalnych,

uznając również pilną potrzebę poszanowania i promowania praw ludności rdzennej zawartych w traktatach, porozumieniach i innych konstruktywnych umowach z Państwami,

z zadowoleniem przyjmując fakt, że ludność rdzenna organizuje się w celu poprawy swojej sytuacji politycznej, ekonomicznej, społecznej i kulturowej, jak również aby położyć kres wszelkim formom jej dyskryminacji i opresji, gdziekolwiek się ona pojawia,

przekonane, że kontrola ludności rdzennej nad własnym rozwojem oraz rozwojem ich ziemi, terytoriów i bogactw naturalnych pozwoli im na utrzymanie i wzmocnienie ich instytucji, kultur i tradycji, jak również na promowanie ich rozwoju w zgodzie z ich własnymi aspiracjami i potrzebami,

uznając, że szacunek dla rdzennej wiedzy, kultury i tradycyjnych praktyk przyczynia się do zrównoważonego i sprawiedliwego rozwoju i prawidłowego zarządzania środowiskiem,

podkreślając przyczynienie się demilitaryzacji ziem i terytoriów ludności rdzennej do pokoju, ekonomicznego i społecznego postępu i rozwoju, zrozumienia i przyjacielskich stosunków pomiędzy narodami i ludami świata,

w szczególności uznając prawo rodzin i społeczeństw rdzennych do zachowania wspólnej odpowiedzialności za wychowanie, szkolenie, edukację i dobrobyt ich własnych dzieci, zgodne z prawami dziecka,

biorąc pod uwagę, że prawa zawarte w traktatach, porozumieniach i innych konstruktywnych umowach pomiędzy Państwami a ludnością rdzenną są w pewnych sytuacjach sprawą o wadze, interesie i charakterze międzynarodowym oraz należą do sfery międzynarodowej odpowiedzialności i troski,

również biorąc pod uwagę fakt, że traktaty, porozumienia i inne konstruktywne umowy, jak również relacje, które one reprezentują, są podstawą wzmocnionego partnerstwa pomiędzy ludnością rdzenną i Państwami,

uznając, że Karta Narodów Zjednoczonych, Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych i Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, jak również Deklaracja Wiedeńska i "Program Działań" potwierdzają fundamentalne znaczenie prawa do samookreślenia wszystkich ludów, z racji którego ludności te swobodnie decydują o swoim statusie politycznym i swobodnie dążą do swojego gospodarczego, społecznego i kulturowego rozwoju,

mając na uwadze, że nic z tej Deklaracji nie może zostać użyte, aby odmówić jakiegokolwiek ludności prawa do samookreślenia, realizowanego zgodnie z prawem międzynarodowym,

przekonane, że uznanie praw ludności rdzennej w niniejszej Deklaracji wzmocni harmonijne i kooperatywne stosunki pomiędzy Państwami i ludnością rdzenną, oparte na sprawiedliwości, demokracji, szacunku dla praw człowieka, braku dyskryminacji i dobrej wierze,

zachęcając Państwa do stosowania się i do efektywnego wprowadzania w życie ich zobowiązań dotyczących ludności rdzennej poprzez instrumenty międzynarodowe, w szczególności te dotyczące praw człowieka, konsultując i współpracując z danymi ludnościami,

podkreślając, że Organizacja Narodów Zjednoczonych powołana jest do odgrywania ważnej i stałej roli w promowaniu i ochronie praw ludności rdzennej,

wierząc, że niniejsza Deklaracja jest jeszcze jednym ważnym krokiem w kierunku rozpoznania, promowania i ochrony praw i wolności ludności rdzennej, oraz w rozwoju właściwej działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych w tym zakresie,

uznając i podkreślając, że każda osoba należąca do ludności rdzennej ma prawo do wszystkich praw człowieka zawartych w prawie międzynarodowym bez dyskryminacji, jak również, że ludność rdzenna posiada wspólne prawa, które są nieodzowne dla jej egzystencji, dobrobytu i wszechstronnego rozwoju jako ludu,

uznając, że powinno być brane pod uwagę, iż sytuacja ludności rdzennej jest różna w każdym regionie i w każdym kraju, jak również, że szczególne cechy regionalne i różnorodne pochodzenie historyczne i kulturowe mają wielkie znaczenie,

uroczyście ogłasza następującą Deklarację Organizacji Narodów Zjednoczonych o Prawach Ludności Rdzennej, jako podstawowe i wzorcowe osiągnięcie, do którego powinno się dążyć w duchu partnerstwa i wzajemnego szacunku:

Artykuł 1

Ludność rdzenna, zarówno poszczególne jednostki, jak i całość, ma prawo do pełnego korzystania z praw człowieka i fundamentalnych wolności, uznanych w Karcie Narodów Zjednoczonych, Deklaracji Praw Człowieka i w międzynarodowym prawie praw człowieka.

Artykuł 2

Ludność rdzenna i każda osoba do niej należąca jest wolna i równa każdemu innemu ludowi i każdej innej osobie oraz ma prawo być wolna od jakiegokolwiek dyskryminacji, w korzystaniu ze swoich praw, w szczególności od dyskryminacji na podstawie swojego pochodzenia i tożsamości.

Artykuł 3

Ludność rdzenna ma prawo do samookreślenia. Z mocy tego prawa swobodnie określa swój status polityczny i swobodnie dąży do własnego rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturowego.

Artykuł 4

Ludność rdzenna, w korzystaniu ze swojego prawa do samookreślenia, ma prawo do autonomii bądź też samorządu w kwestiach wewnętrznych i lokalnych, jak również do dysponowania środkami na sfinansowanie swoich funkcji autonomicznych.

Artykuł 5

Ludność rdzenna ma prawo do zachowania i umacniania swoich własnych instytucji politycznych, prawnych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, jak również prawo do brania udziału, jeśli sobie tego życzy, w życiu politycznym, gospodarczym, społecznym i kulturowym Państwa.

Artykuł 6

Każda osoba należąca do ludności rdzennej ma prawo do obywatelstwa.

Artykuł 7

1. Każda osoba należące do ludności rdzennej ma prawo do życia, fizycznej i psychicznej nietykalności, wolności i osobistego bezpieczeństwa.
2. Ludność rdzenna ma wspólne prawo do życia w wolności, pokoju i bezpieczeństwie, jako lud odrębny, jak również nie powinna być poddawana aktom ludobójstwa, ani żadnym innym aktom przemocy, z przymusowym przenoszeniem ich dzieci do innych grup włącznie.

Artykuł 8

1. Ludność rdzenna i każda osoba do niej należąca ma prawo nie być poddawana próbom zmuszania ich do asymilacji lub zniszczenia ich kultury.
2. Państwa powinny zapewnić mechanizmy zapobiegawcze i naprawcze do:
  - a) jakiegokolwiek czynności, która ma na celu lub której efektem jest pozbawianie ich praw, jako jednostek odrębnych, lub ich wartości kulturowych bądź też tożsamości etnicznej;
  - b) jakiegokolwiek czynności, które mają na celu lub których efektem jest wywłaszczenie ich lub pozbawienie ich ziemi, terytoriów lub bogactw;
  - c) jakiegokolwiek formy przenoszenia ludności siłą, która ma na celu lub której efektem jest naruszenie lub podważenie jakiegokolwiek z ich praw;
  - d) zmuszenia do asymilacji lub integracji w jakiegokolwiek formie;
  - e) propagandy w jakiegokolwiek formie stworzonej w celu promowania lub wzniecania dyskryminacji rasowej lub etnicznej przeciwko nim.

Artykuł 9

Ludność rdzenna i każda należąca do niej osoba ma prawo do przynależności do wspólnoty rdzennej lub do ludu, zgodnie z tradycjami i zwyczajami danej wspólnoty lub ludu. Z tytułu egzekwowania niniejszego prawa nie powinno dochodzić do dyskryminacji pod żadną postacią.

Artykuł 10

Ludność rdzenna nie powinna być siłą zmuszana do opuszczenia swojej ziemi lub terytoriów. Nie powinno mieć miejsca przesiedlanie bez wcześniejszej, dobrowolnej zgody ludności

rdzennej, lecz tylko po uzgodnieniu właściwej i sprawiedliwej rekompensaty, i gdzie jest to możliwe – z prawem do powrotu.

Artykuł 11

1. Ludność rdzenna ma prawo praktykować i ożywiać swoje tradycje i zwyczaje, włącznie z prawem do zachowania, ochrony i rozwoju przeszłych, obecnych i przyszłych przejawów ich kultur, takich jak tereny archeologiczne i historyczne, przedmioty, projekty, ceremonie, technologie, sztuki plastyczne i widowiskowe oraz literatura.
2. Państwa powinny zadośćuczynić poprzez stworzenie skutecznych mechanizmów, takich jak restytucja opracowana wspólnie z ludnością rdzenną, z poszanowaniem dla ich własności kulturowej, intelektualnej, religijnej i duchowej, odebranej im bez ich dobrowolnego, wcześniejszego pozwolenia lub poprzez naruszenie ich praw, tradycji i zwyczajów.

Artykuł 12

1. Ludność rdzenna ma prawo do przejawiania, praktykowania, rozwijania i nauczania swoich duchowych i religijnych tradycji, zwyczajów, ceremonii; prawo do zachowania, ochrony i dostępu w prywatności do swoich miejsc religijnych i kulturalnych; prawo do używania i kontrolowania swoich obiektów obrzędowych; oraz prawo do grzebania szczątków swych zmarłych.
2. Państwa powinny umożliwić dostęp i/lub repatriację przedmiotów obrzędowych i szczątków ludzkich będących w ich posiadaniu poprzez sprawiedliwe, przejrzyste i skuteczne mechanizmy opracowane wspólnie z daną ludnością rdzenną.

Artykuł 13

1. Ludność rdzenna ma prawo do ożywiania, używania, rozwijania i przekazywania przyszłym pokoleniom swojej historii, języków, przekazów ustnych, filozofii, pisma i literatury oraz do wyznaczania i zachowania swoich własnych nazw społeczności, miejsc i ludzi.
2. Państwa powinny podejmować skuteczne kroki zapewniające, że niniejsze prawo jest chronione i że ludność rdzenna rozumie i jest rozumiana w procedurach politycznych, prawnych i administracyjnych, a gdzie to konieczne, poprzez zapewnienie tłumaczy lub poprzez inne właściwe środki.

Artykuł 14

1. Ludność rdzenna ma prawo do zakładania i kontrolowania własnych systemów nauczania i instytucji nauczających w ich własnym języku, w sposób odpowiadający ich kulturowym metodom nauczania i uczenia się.
2. Każda osoba należące do ludności rdzennej, w szczególności dzieci, mają prawo do korzystania z edukacji na każdym poziomie i w każdej formie, jaka jest umożliwiana przez Państwo bez dyskryminacji.
3. Państwa powinny, wraz z ludnością rdzenną, podejmować odpowiednie kroki, aby osoby należące do ludności rdzennej, w szczególności dzieci, włącznie z tymi żyjącymi poza swoją wspólnotą, miały dostęp, gdzie to możliwe, do edukacji w ich własnej kulturze i we własnym języku.

Artykuł 15

1. Ludność rdzenna ma prawo do godności i różnicowania swoich kultur, tradycji, historii i aspiracji, które powinny być odzwierciedlane w edukacji i informacji publicznej.
2. Państwa powinny podejmować skuteczne kroki, w porozumieniu i współpracy z daną ludnością rdzenną, w celu zwalczania uprzedzeń i eliminowania dyskryminacji, jak również promowania tolerancji, zrozumienia i dobrych stosunków pomiędzy ludnością rdzenną a wszystkimi innymi warstwami społeczeństwa.

Artykuł 16

1. Ludność rdzenna ma prawo ustanawiać swoje własne media w ich własnych językach i mieć dostęp do mediów nie rdzennych w każdej formie bez dyskryminacji.
2. Państwa powinny podjąć skuteczne kroki, aby upewnić się, że media posiadane przez Państwo należycie odzwierciedlają różnorodność kulturową ludności rdzennej. Państwa, bez uszczerbku w zapewnianiu pełnej wolności słowa, powinny również zachęcać media prywatne do odzwierciedlania różnorodności kulturowej ludności rdzennej.

Artykuł 17

1. Ludność rdzenna i każda osoba do niej należąca ma prawo do pełnego korzystania ze wszystkich praw wprowadzonych do krajowego i międzynarodowego prawa pracy.
2. Państwa, w porozumieniu i współpracy z ludnością rdzenną podejmą określone kroki, aby chronić dzieci rdzenne przed wykorzystywaniem ich do pracy i przed podejmowaniem pracy, która jest potencjalnie niebezpieczna lub też byłaby przeszkodą dla edukacji dziecka, szkodliwa dla zdrowia dziecka lub jego fizycznego, psychicznego, duchowego, moralnego lub społecznego rozwoju, biorąc pod uwagę ich szczególną bezbronność i znaczenie edukacji dla ich wzmocnienia.
3. Żadna osoba należąca do ludności rdzennej ma prawo nie być poddawana dyskryminującym warunkom pracy, czy zatrudnienia lub wynagrodzenia.

Artykuł 18

Ludność rdzenna ma prawo do brania udziału w podejmowaniu decyzji w sprawach, które miałyby wpływ na ich prawa, poprzez przez nie wybranych przedstawicieli, zgodnie z ich własnymi procedurami, jak również do zachowania i rozwijania ich własnych rdzennych instytucji podejmujących decyzje.

Artykuł 19

Państwa konsultują się i współpracują z ludnością rdzenną w dobrej wierze poprzez ich własne instytucje przedstawicielskie w celu otrzymania ich wcześniejszego, dobrowolnego pozwolenia przed wprowadzeniem środków ustawodawczych lub administracyjnych, które by mogły mieć na nie wpływ.

Artykuł 20

1. Ludność rdzenna ma prawo do zachowania i rozwijania swoich politycznych, gospodarczych i społecznych systemów lub instytucji, do bycia bezpiecznym w korzystaniu z ich własnych środków utrzymania i rozwoju, i do wolnego brania udziału we wszystkich swoich tradycyjnych i innych gospodarczych czynnościach.
2. Ludność rdzenna pozbawiona swoich środków do życia i rozwoju, ma prawo do sprawiedliwego zadośćuczynienia.

Artykuł 21

1. Ludność rdzenna ma prawo do poprawiania swoich warunków gospodarczych i społecznych bez dyskryminacji, między innymi włącznie z edukacją, zatrudnieniem, przyuczeniem do zawodu i przekwalifikowywaniem się, warunków mieszkaniowych, warunków sanitarnych, zdrowia i ochrony socjalnej.
2. Państwa podejmą skuteczne kroki – i gdzie stosowne – specjalne kroki, aby zapewnić ciągłe ulepszanie ich warunków gospodarczych i społecznych. Szczególna uwaga będzie zwracana na specjalne potrzeby rdzennych kobiet, osób starszych, dzieci, młodzieży i osób niepełnosprawnych.

Artykuł 22

1. Szczególna uwaga będzie zwracana na prawa i specjalne potrzeby rdzennych osób starszych, kobiet, młodzieży i dzieci oraz osób niepełnosprawnych we wprowadzaniu w życie niniejszej Deklaracji.
2. Państwa, wspólnie z ludnością rdzenną, podejmą kroki aby upewnić się, że rdzenne kobiety i dzieci korzystają z pełnej ochrony i gwarancji przeciwko przemocy i dyskryminacji pod każdą postacią.

Artykuł 23

Ludność rdzenna ma prawo do ustalania i rozwijania priorytetów i strategii w korzystaniu z ich prawa do rozwoju. W szczególności, ludność rdzenna ma prawo aktywnie uczestniczyć w rozwijaniu i określaniu zdrowotnych, mieszkaniowych i innych programów gospodarczych i społecznych ich dotyczących, jak również, jeśli to możliwe – w administrowaniu takimi programami poprzez swoje własne instytucje.

Artykuł 24

1. Ludność rdzenna ma prawo do stosowania własnej medycyny tradycyjnej i do zachowania własnych praktyk zdrowotnych, włącznie z ochroną niezbędnych dla ich medycyny roślin, zwierząt i minerałów. Ludność rdzenna ma również prawo dostępu, bez jakichkolwiek ograniczeń, do opieki zdrowotnej i społecznej.
2. Każda osoba należąca do ludności rdzennej ma równe prawo do cieszenia się najwyższym możliwym poziomem zdrowia fizycznego i psychicznego. Państwa podejmą niezbędne kroki, aby stopniowo w pełni te prawo zrealizować.

Artykuł 25

Ludność rdzenna ma prawo do zachowania i umacniania swoich charakterystycznych związków duchowych z przez nie tradycyjnie posiadanymi lub też w inny sposób przez nie zajmowanymi i utrzymywanymi ziemiami, terytoriami, wodami, morzami i innymi bogactwami naturalnymi, jak również do utrzymywania w mocy dla przyszłych pokoleń ich odpowiedzialności w tej sprawie .

Artykuł 26

1. Ludność rdzenna ma prawo do ziem, terytoriów i bogactw, które tradycyjnie należały do niej, były przez nią zajmowane, używane, lub nabyte w inny sposób.
2. Ludność rdzenna ma prawo posiadać, używać, rozwijać i sprawować kontrolę nad ziemiami, terytoriami i bogactwami naturalnymi, które posiada poprzez tradycyjne prawo własności lub inną tradycyjną formę zajmowania bądź używania ziemi, jak również nad tymi, które nabyła w inny sposób.
3. Państwa zapewnią prawne przyznanie i ochronę takich ziem, terytoriów i bogactw naturalnych. Takie przyznanie jest wprowadzone z należnym szacunkiem dla zwyczajów, tradycji i systemów tytułów prawnych do ziem danych ludności rdzennej.

Artykuł 27

Państwa wraz z daną ludnością rdzenną zaprowadzą i wprowadzą w życie sprawiedliwy, niezależny, bezstronny, otwarty i przejrzysty proces, dając należyte uznanie prawom, tradycjom, zwyczajom i systemom tytułów prawnych do ziem ludności rdzennej, aby rozpoznać i rozstrzygnąć prawa ludności rdzennej do ich ziem, terytoriów i bogactw naturalnych, włącznie z tymi, które były przez nie tradycyjnie posiadane lub zajmowane bądź używane. Ludność rdzenna ma prawo do brania udziału w tym procesie.

Artykuł 28

1. Ludność rdzenna ma prawo do zadośćuczynienia, włącznie z restytucją lub, gdzie jest ona niemożliwa, sprawiedliwą, należyłą i godziwą rekompensatą za ziemie, terytoria i bogactwa naturalne, które były przez nie tradycyjnie posiadane lub zajmowane bądź używane w inny sposób, a które zostały skonfiskowane, zabrane, okupowane,

używane lub zniszczone bez ich dobrowolnego, wcześniejszego i poinformowanego pozwolenia.

2. O ile nie zostało uzgodnione inaczej z daną ludnością, rekompensata ta będzie w postaci ziemi, terytoriów i bogactw naturalnych o równej jakości, rozmiarze i statusie prawnym lub w postaci rekompensaty pieniężnej bądź innego właściwego zadośćuczynienia.

Artykuł 29

1. Ludność rdzenna ma prawo do konserwacji i ochrony środowiska oraz zdolności produkcyjnej ich ziem, terytoriów i bogactw naturalnych. Państwa wprowadzą i zrealizują programy pomocne ludności rdzennej w takiej konserwacji i ochronie bez dyskryminacji.
2. Państwa podejmą skuteczne kroki, aby upewnić się, że nie będzie miało miejsca składowanie lub wywóz niebezpiecznych materiałów na ziemi lub terytoria ludności rdzennej bez ich dobrowolnego wcześniejszego i poinformowanego pozwolenia.
3. Państwa podejmą również skuteczne kroki, aby upewnić się, w miarę potrzeby, że programy monitorowania, utrzymywania i odzyskiwania zdrowia ludności rdzennej rozwijane i realizowane przez ludy dotknięte oddziaływaniem takich materiałów, są należycie realizowane.

Artykuł 30

1. Nie będą miały miejsca działania wojskowe na ziemiach i terytoriach ludności rdzennej, jeśli nie są one poparte odpowiednim interesem publicznym, lub jeśli nie ma dobrowolnej zgody na nie lub prośby o nie danych ludności rdzennych.
2. Państwa, poprzez odpowiednie procedury, a w szczególności poprzez instytucje je reprezentujące, skonsultują się z danymi ludnościami rdzennymi przed użyciem ich ziem lub terytoriów do działań wojskowych.

Artykuł 31

1. Ludność rdzenna ma prawo do zachowania, kontroli, ochrony i rozwoju swojego dziedzictwa kulturowego, tradycyjnej wiedzy i kulturowo-tradycyjnych zwrotów, jak również przejawu swoich nauk, technologii i kultur, włącznie z zasobami ludzkimi i genetycznymi, nasion, leków, medycyny, wiedzy o właściwościach fauny i flory,

tradycji przekazywanych ustnie, literatury, projektów, sportu i tradycyjnych gier oraz sztuk widowiskowych i plastycznych. Ma również prawo do zachowania, kontroli, ochrony i rozwoju swojej własności intelektualnej tego dziedzictwa, wiedzy tradycyjnej oraz zwrotów kulturowo-tradycyjnych.

2. Wraz z ludnością rdzenną, Państwa podejmą skuteczne kroki, aby prawa te były uznane i stosowane.

Artykuł 32

1. Ludność rdzenna ma prawo decydować i rozwijać priorytety i strategie rozwoju lub użytku swoich ziem lub terytoriów, jak również innych bogactw naturalnych.
2. Państwa konsultują się i współpracują w dobrej wierze z daną ludnością rdzenną poprzez instytucje je reprezentujące w celu uzyskania ich dobrowolnego pozwolenia przed zatwierdzeniem jakiegokolwiek projektu mającego wpływ na ich ziemie lub terytoria lub też inne bogactwa naturalne, w szczególności, jeśli chodzi o rozwój, użytek lub eksploatacje minerałów, wody lub innych bogactw naturalnych.
3. Państwa wprowadzą skuteczne procedury dla sprawiedliwego zadośćuczynienia za jakiegokolwiek z takich czynności, jak również podejmą właściwe kroki, aby zminimalizować niepożądane efekty środowiskowe, gospodarcze, społeczne, kulturalne lub duchowe.

Artykuł 33

1. Ludność rdzenna ma prawo do decydowania o własnej tożsamości lub przynależności zgodnie ze swoimi zwyczajami i tradycjami. Nie ma to jednak żadnego negatywnego wpływu na prawo osób należących do ludności rdzennej do uzyskania obywatelstwa Państwa, w którym zamieszkują.
2. Ludność rdzenna ma prawo do decydowania o swoich strukturach i do wyboru przynależności ich instytucji, zgodnie z ich własnymi procedurami.

Artykuł 34

Ludność rdzenna ma prawo do promowania, rozwoju i zachowania swoich struktur instytucjonalnych i ich charakterystycznych zwyczajów, duchowości, tradycji, procedur, praktyk oraz, gdzie takowe istnieją – systemów prawnych lub zwyczajów, zgodnie ze standardami międzynarodowych praw człowieka.

Artykuł 35

Ludność rdzenna ma prawo do decydowania o odpowiedzialności jednostek w ich społecznościach.

Artykuł 36

1. Ludności rdzenne, w szczególności te podzielone granicami państw, mają prawo do zachowania i rozwijania kontaktów, relacji i współpracy, włącznie z czynnościami o charakterze duchowym, kulturowym, politycznym, gospodarczym i społecznym, z ich własnymi członkami, jak również innymi ludami z różnych stron granic.
2. Państwa, po konsultacji i we współpracy z ludnością rdzenną, podejmą skuteczne kroki, aby ułatwić korzystanie z niniejszego prawa i upewnić się, że jest ono wprowadzane w życie.

Artykuł 37

1. Ludność rdzenna ma prawo do uznania, obserwacji i egzekwowania traktatów, porozumień i innych konstruktywnych umów z Państwami lub ich reprezentantami, jak również do tego, aby Państwa honorowały i szanowały te traktaty, porozumienia oraz inne konstruktywne umowy.
2. Nic w niniejszej Deklaracji nie jest interpretowane jako pomniejszające lub eliminujące prawa ludności rdzennej zawarte w traktatach, porozumieniach lub też innych konstruktywnych umowach.

Artykuł 38

Państwa, po skonsultowaniu się i we współpracy z ludnością rdzenną, podejmą skuteczne kroki, włącznie z krokami ustawodawczymi, aby zrealizować cele niniejszej Deklaracji.

Artykuł 39

Ludność rdzenna ma prawo do uzyskania pomocy w sprawach finansowych i technicznych od Państwa oraz poprzez współpracę międzynarodową, korzystając z praw zawartych w niniejszej Deklaracji.

Artykuł 40

Ludność rdzenna ma prawo dostępu i do pomocy w podejmowaniu decyzji poprzez sprawiedliwe procedury rozwiązywania konfliktów z Państwami lub innymi zainteresowanymi stronami, jak również do efektywnego zadośćuczynienia za naruszenia ich praw indywidualnych i wspólnotowych. Taka decyzja zostanie podjęta po rozważeniu zwyczajów, tradycji, zasad i systemów prawnych danej ludności rdzennej oraz międzynarodowych praw człowieka.

Artykuł 41

Organy i wyspecjalizowane agencje systemu Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz innych międzyrządowych organizacji przyczynią się do pełnej realizacji postanowień niniejszej Deklaracji, między innymi poprzez mobilizację współpracy finansowej i pomocy technicznej. Sposoby i środki na zapewnienie udziału ludności rdzennej w sprawach ich dotyczących zostaną ustalone.

Artykuł 42

Organizacja Narodów Zjednoczonych, jej oddziały, włącznie ze Stałym Forum do Spraw Ludności Rdzennej oraz wyspecjalizowane agencje, włącznie z tymi na poziomie krajowym, i Państwa propagują szacunek dla pełnego zastosowania postanowień niniejszej Deklaracji, jak również sprawują pieczę nad efektywnością realizacji postanowień niniejszej Deklaracji.

Artykuł 43

Prawa zawarte w niniejszej Deklaracji stanowią minimum standardu dla przeżycia, godności oraz dobrobytu ludności rdzennej świata.

Artykuł 44

Wszystkie prawa i wolności zawarte w niniejszej Deklaracji są gwarantowane zarówno dla męskich, jak i żeńskich osób będących członkami ludności rdzennej.

Artykuł 45

Nic w niniejszej Deklaracji nie może osłabiać i nie wygasa praw ludności rdzennej, które obowiązują obecnie lub mogą zacząć obowiązywać w przyszłości.

Artykuł 46

1. Nic w niniejszej Deklaracji nie powinno być interpretowane w sposób, który by sugerował, że Państwa, ludność, grupa lub osoba ma prawo do wykonywania jakiegokolwiek czynności lub do zaangażowania w jakąkolwiek akcję, które byłyby sprzeczne z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych lub odebrane jako zachęcające lub dające pozwolenie do podjęcia czynności, które mogłyby podzielić lub stanąć na przeszkodzie, w całości lub w części, integralności terytorialnej lub jedności politycznej suwerennych i niepodległych krajów.
2. W korzystaniu z praw ogłoszonych w niniejszej Deklaracji, powinny być szanowane również prawa człowieka i podstawowe wolności wszystkich. Korzystanie z praw zawartych w niniejszej Deklaracji może być poddane tylko tym ograniczeniom, o których decyduje prawo i które są zgodne z międzynarodowymi prawami człowieka. Każde takie ograniczenie powinno być niedyskryminujące i potrzebne tylko i wyłącznie do celów takich, jak upewnienie się, że prawa i wolności innych są uznawane i szanowane oraz dla spełnienia istotnych wymagań społeczeństwa demokratycznego.
3. Postanowienia zawarte w niniejszej Deklaracji powinny być interpretowane zgodnie z zasadami sprawiedliwości, demokracji, szacunku dla praw człowieka, równouprawnienia, braku dyskryminacji, dobrego rządu i dobrej wiary.